

Geoffrey Reeves: *Communications and the 'Third World'* Routledge, London og New York, 1993, 277 s. 230 kr.

I tredje linje i forordet skriver Geoffrey Reeves, at hans bog på linje med Roy Armes' »Third World Film Making and the West« (1987) vil kunne kritiseres for at være skrevet fra et vestligt perspektiv. For at undgå samme kritik har han, hvor det var muligt, benyttet undersøgelser og analyser skrevet af 3. Verdens forskere. Han pointerer samtidig, at han ikke kan se en klar skillelinje mellem 3. Verdens og vestlige perspektiver, idet de økonomiske teorier, som perspektiverne er udviklet i samspil med indgår såvel i vestlige som ikke-vestlige analyser. Hensigten med Reeves' indledende bemærkninger er naturligvis at give bogen en vægtig placering som oversigtsværk over kommunikation i 3. Verden, men forordet skal også ses som et nødvendigt forsøg på at undgå en sviende kritik fra især afrikanske forskere – for uanset intentioner er bogens perspektiv fuldt ud så vestligt som Roy Armes' oversigtsværk.

Bogen består af to dele. Den første del er en kritisk gennemgang af de dominerende teoretiske perspektiver, analyseresultater og kerneområder indenfor kommunikationsforskningen siden 60'erne. Vi præsenteres for moderniseringsperspektivet, kultur og medieimperialisme og for afhængighedsperspektivet. Herudover behandles forholdet mellem stat og kommunikation, Den Nye Informationsorden og i forlængelse heraf, data og ny afhængighed. I anden del af bogen giver forfatteren et overblik over den aktuelle situation indenfor medierne i dag; her gennemgås reklame, fiktion, musik og radio, nyheder, folkelige og alternative medier. Bogen er forsynet med et udmærket indeks og kan med fordel læses på tværs af kapitlerne – alt efter interesse i teori, problem, verdensdel eller medie.

Bogen indledes med en stillingtagen til begrebet 3. verden. Som alle der (i dag) arbejder med begrebet, fastslår Reeves dets utilstrækkelighed som samlebetegnelse for en række vidt forskellige nationer; Brasilien og Indien hørende til blandt de største filmproducenter i verden og de fattige, krigshærgede afrikanske lande, som Angola og Mozambique, med meget lille medieproduktion, kan ikke uproblematisk beskrives under ét. Reeves ser derimod en vigtig skelnen mellem Latinamerika på den ene side og Afrika og Asien på den anden. Latinamerika og Afrika står teoretisk som hinandens modpoler; afrikanske medieforskere er stadig optagede af 'udvikling' og det 'korrekte' forhold mellem stat og massemedier og af kampen for at overvinde kulturel afhængighed og imperialisme. Mange latinameri-

kanske forskere har derimod indtaget en post-modernistisk position. Hvilket Reeves desværre ikke definerer nærmere. Overordnet beskrives den latinamerikanske medieforskning med en større fokusering på interne mediestrukturer, medieindhold, semiotik og receptionsanalyse. Forskningen i Asien placerer sig imellem disse to poler. Reeves gør andetstedes opmærksom på, at den afrikanske medieforskning er i fare for at blive isoleret i forhold til de resterende 3. Verdens Lande, ved sin standhaftige fokusering på imperialisme og udviklingsproblematikker.

Det er ikke til at tage fejl af, hvilke af disse analyser Reeves finder mest interessante. De afrikanske analyser er *stadig* optaget af imperialisme og udvikling, mens de latinamerikanske har fat i langt mere interessante problemstillinger. Det er da også fra dette hovedsynspunkt, vi føres igennem de dominerende teorier i 60'erne og 70'erne. Hvert perspektiv gennemgås sagligt, sættes i forhold til økonomiske og samfundsvidenskabelige teorier i samme perioder. Herefter fremlægges nyere forskningsresultater på området, som problematiserer datidens perspektiver, ved først og fremmest at påvise de faktorer der begrænser eksterne og strukturelle forholds betydning for kommunikationsområdet.

Hovedkritikken af afhængighedsperspektivet og tesen om medieimperialisme er, at man inden for disse perspektiver lagde for stor vægt på de eksterne, globale strukturer og tilsvarende underbetonede de interne faktorer. Som eksempel på dette nævnes mediesituationen i Brasilien. Her fremhæves, at interne forhold som protektionistisk mediepolitik, militærregime og ikke mindst privat ejede TV-selskaber har haft større indflydelse på medierne end eksterne faktorer.

Tesen om amerikansk medieimperialisme på TV-området begrænses ligeledes af flere faktorer, som spiller ind på forskellige niveauer: Økonomiske forhold i de fattigste lande har helt konkret betydet kortere sendetid og dermed mindre amerikansk indflydelse end imperialismetesen forudsatte. Ligesom økonomien har begrænset antallet af TV-apparater i de fattigste lande, hvilket i sig selv mindsker den amerikanske påvirkningsmulighed.

De nationale kulturer viser sig at være en vigtig barriere i forhold til imperialismen. Reeves refererer adskillige undersøgelser, som viser at vestlige medier ikke ukritisk overtages i andre kulturer. Tværtimod viser analyser at f.eks. brasilianske telenovas og indiske hindifilm tydeligt adskiller sig fra amerikanske produktioner og fremstår med distinkte kulturelle træk. Formen er nok overtaget, men indholdet og betydningen udformes i overensstemmelse med den lokale kultur. Endelig peger recep-

tionsanalyser på, at 3. Verdensmodtagere øver en vis modstand mod imperialismen og heller ikke passivt modtager vestlige værdier og budskaber, men recipierer i forhold til egne kulturelle værdier.

Set med vestlige øjne, er det jo nogle fornuftige og vigtige kritikpunkter Reeves trækker frem overfor de økonomiske og strukturelle teorier, som har domineret 3. Verdens forskningen. Kritikken er ikke overraskende i fuld overensstemmelse med hovedstrømmen indenfor 90'erne medie og kommunikationsopfattelse. Med Reeves formulerede kritik af de afrikanske medieanalyser i baghovedet, provokeres man imidlertid til at overveje, hvorvidt hans analyse af kommunikationssituationen i 3. Verden indfanger den kompleksitet, det gamle paradigme kritiseres for ikke at få med!

Som introduktion og overblik til feltet fungerer bogen på den ene side godt. Den giver en god og grundig gennemgang af dominerende teorier siden 60'erne. Den pointerer overbevisende de store forskelle, der er mellem de enkelte 3. Verdens lande, og det betydningsfulde i at underopdele disse for at indfange kompleksiteten. Og den gør ikke mindst op med det store amerikanske, medieimperialistiske uhyre, hvor al lighed med amerikanske produktionsformer blev tolket som neokolonialisme. På den anden side skriver Reeves så hårdt op mod det gamle paradigme, fokuserer så meget på brasilianske og indiske forskningsresultater som underbygger hans/vores tese om de interne, nationale og individuelle faktoreres mulighed for at bryde globale og økonomiske strukturer, at han svinger med pendulet helt over i en anden grøft; en grøft hvor han underbetoner de økonomiske, sociale og politiske strukturer i en sådan grad, at han sår tvivl om, hvorvidt det nuværende paradigme formår at indfange kompleksiteten. Hans vurdering af de afrikanske analyser som fastlåst i det gamle paradigme, tyder på, at det nye paradigme i hans formulering ikke har fundet en balance mellem interne og eksterne forholds betydning for kommunikation i 3. Verden.

Iben Jensen, Ph.d.-studerende
Kommunikationsuddannelsen
Roskilde Universitetscenter

David Morley, *Television, Audiences and Cultural Studies*, London & New York: Routledge 1992. 325 sider. Paperback 11.99.

Bogen her er både ny og ikke-så-ny. Den er ny, fordi den er udkommet i 1992, og ikke-så-ny, fordi den mest indeholder artikler, der har været offentliggjort i andre sammenhænge i perioden 1980-92. Faktisk er kun 3 af bogens 14 kapitler helt nyskrevet,

nemlig den omfattende indledning, hvori Morley velopløst reflekterer over Morley, og gør op med andres læsninger af Morley – tydeliggør sine tidligere arbejders »foretrukne læsning«, om man vil – samt to mindre kapitler på ialt 20 sider.

Det betyder ikke, at bogen ikke er nyttig og velkommen, tværtimod. Morley er formentlig den mest citerede receptionsforsker gennem de sidste 10 år – både hans *Nationwide Audience* (1980) og *Family Television* (1986) er klassikere inden for den nyere kvalitative publikumsforskning, fordi Morley har været pioner inden for denne forskningsretnings udviklingshistorie fra tekstreceptionsstudier til mere »etnografiske« undersøgelser af mediebrug i hverdagslivet.

Hovedformålet med bogen er da også at gøre Morleys arbejder tilgængelige for nye generationer af forskere og studerende, der ellers er henvist til andenhåndsbeskrivelser af de tidlige arbejder, der ikke længere kan skaffes, eller til besværet med at opdrive de øvrige artikler i tidsskrifter og antologier. Bogen kan da også fint bruges som grundbog på et kursus om receptionsforskningens historie, suppleret med (ulovlige?) kopier af andre forskeres arbejde.

Der er imidlertid ét problem med at bruge bogen som historisk kilde til receptionsforskningens historie: De fleste af kapitlerne (eller måske dem alle) er revideret i større eller mindre grad – med Morleys ord er det sådan, at de enkelte kapitler "*draw on material originally published in...*". Det er imidlertid uklart, præcist hvilke revisioner der er tale om, og jeg har ikke orket at lave filologiske studier for at opklare det nærmere.

Bogens to første dele, »Theoretical frameworks« og »Class, ideology and interpretation«, kredser om (gen)opdagelsen af mediepublikummet og den aktive rolle, seerne spiller i afkodningen af massemediebudskabet/-teksten. Et kapitel præsenterer *Nationwide*-undersøgelsen og giver bl.a. Morley lejlighed til at fasthamre den pointe, at selvom seernes klasse-mæssige position ikke direkte determinerer deres afkodning af teksten, så betyder det ikke, at der ingen relation er mellem klassebaserede kulturelle kompetencer og læsningen af tv-programmer, selvom nogle forskere senere har udlagt hans resultater på den måde.

Tredje del, »Gender, domestic leisure and viewing practices« handler om udviklingen fra afkodningsperspektivet til et mere etnografisk perspektiv på familiens interaktion omkring tv-apparatet. Pointen er her, at det snævre receptionsperspektiv afskærer sig selv fra at forstå, hvad seerne egentlig bruger fjernsynet og dets programmer til i deres hverdag. Dagligstuen må anskues som en politisk